

Marko Oršolić, *Zlodusima nasuprot. Religija i nacionalsocijalizam*.
Rijeka/Sarajevo: Adamić/Imic, 2006, 166 str.

Po broju strana (166) nevelika, po donekle, zagonetnom naslovu (*Zlodusima nasuprot*), po intrigantnom podnaslovu (*Religija i nacionalsocijalizam*), po strukturiranom sadržaju (iz dva potpuno različita dijela) ova knjiga privlači na neviđeno pažnju potencijalnog čitatelja. Osobnost i djelatnost Marka Oršolića, po godinama zrelog (rođen 1943.), svestrano obrazovanog bosanskog franjevca, poznatog široj javnosti, naročito u posljednje dvije decenije, potenciraju želju da se ova knjiga i pročita. Neki detalji njegovog *curriculum vitae*, pomalo su iznenađujući i za one koji smatraju da dobro poznaju fra Marka (da je studirao teologiju, političke znanosti, filozofiju znanosti i historiju, da je uoči rata (1992.) bio doktorant politologije i teologije, da je autor knjige C. Tores, *Kršćanin u službi revolucije* i dvjestotinjak znanstvenih članaka) apriorno daju naslutiti motive njenog nastanka. Oršolić je u jednoj, po obimu, nepretencioznoj publikaciji pokušao da artikulira nimalo jednostavnu problematiku bez “zadržke”, otvoreno, krajnje korespondentno sa vremenom u kome živimo. U ovih posljednjih petnaestak godina se tako zorno odslikavaju posljedice duge šutnje o nacionalsocijalizmu (nacifašizmu) u najgoroj varijanti. U godini obilježavanja 60-godišnjice pobjede antifašističke koalicije Drugog svjetskog rata poznata historijska sentenca da se “historija ponavlja” svima koji nisu (ili neće) da budu svjesni povijesnog iskustva i način na koji je Marko Oršolić u svojoj publikaciji elaborirao odnos nacionalsocijalizma i religije maksimalno su aktualizirali tu složenu problematiku. Sadržina prvog dijela Oršolićeve publikacije (od str. 13. do 36.) do kraja pojašnjava i zašto je “rođena” baš 2005. i zašto je njen autor “smatrao.. nužnim pomoći dobrohotnim čitaocima da se putem (nje) orijentiraju u ovom važnom pitanju, ali isključivo u njegovoj religijskoj oblandi, što je teško u ovim smutljivim vremenima”. Sadržaj tog najvažnijeg dijela knjige (kojem bi, po skromnom mišljenju autora ovih redova, kao nosivom prilogu bolje pristajao naslov *Nacifašizam i religija*) i trinaest priloga svojom komplementarnošću pokazuju i na poseban način potvrđuju, takoreći, na svakoj stranici kompatibilnost naslućivanih i stvarnih autorovih pobuda i motiva. Naglašena kritička intonacija autora naspram prakse vodećih krugova svih religijskih zajednica ovih naših prostora i ne samo njih, svojevrсна ničim opravdana šutnja taj *damnatio memoriae* (prokletstvo zaborava) tako prirodno, uvjerljivo je suglasna sa njegovim duboko humanim multireligijskim, interkulturalnim nazorima koje je sustavno

ispoljavao i ispoljava u svojim brojnim aktivnostima. Iz tog logičnog sraza osobnog habitusa i pogleda na prošlost, sadašnjost i budućnost užeg i šireg okruženja prirodno je proizašlo autorovo objektivno i hrabro suočavanje sa recidivima tamnih strana minulog stoljeća čiji je “rukopis” velikim dijelom “ispisao” nacionalsocijalizam (nacifašizam) u “režiji” etabliranih vjerskih zajednica bez obzira da li se radi o onim katoličke, pravoslavne, protestantske ili islamske provenijencije. U tom muku, svojevrsnoj indiferentnosti, izostanku javne i jasne osude brojnih i jasnih katastrofalnih posljedica koje je proizvela rasistička ideologija i praksa nacionalsocijalizma i fašizma uoči, posebno tijekom Drugog svjetskog rata, kako u svjetskim razmjerama, tako i ovim našim balkanskim, bosanskohercegovačkim prostorima posebno, Marko Oršolić je, očito, pronašao dodatne motive za svoj uradak. Njega je posebno tangiralo saznanje da ni podsjećanja na 1945. godinu vojnog sloma, snaga koje su budućnost svijeta vezivale za rasističku doktrinu i praksu, personificirane Benitom Musolinijem i Adolfom Hitlerom nisu bila dovoljan razlog i povod da se ta šutnja, pa možda i na simboličan način prekine. Čini se da je autor polazeći od apsolutno znanstveno utemeljenih povijesnih istina o tome šta se stvarno dogodilo u praksi nacionalsocijalizma (i fašizma), s jedne strane, i svojih opredjeljenja i uvjerenja u odnosu prema nacionalsocijalizmu, s druge strane, ispustio iz vida činjenicu da se “prokletstvo zaborava” *hic et nunc* ni na prostorima slavenskog juga na kojima on posebno percipira učinke zaborava ili šutnje nije moglo prevazići, jer je ta pojava *nota bene* danas u principu i u svjetskim razmjerama, i te kako, raširena u historijskoj svijesti o fašizmu.

Trinaest priloga koje autor navodi u drugom dijelu publikacije sadrži brižno probrane dokumente i oni sami po sebi “mogu upotpuniti ocjene iznesene u .. uvodnom tekstu...”. Ali, očito je da za sada mogu samo kod pojedinaca i dijelova političkih i crkvenih establišmenata “dati nove podsticaje za prepoznavanje antifašizma...” (str. 9.). Aktualnost tretirane problematike, usprkos njenim svekolikim historijskim dimenzijama je neupitna sama po sebi, ali još više “bode oči” svima koji je rekognosciraju iz autorove religijske vizure. No, ono što bi trebalo poantirati na kraju ovog osvrta i preporuke za čitanje publikacije Marka Oršolića *Zlodusima nasuprot* je akutnost njegovog opredjeljenja za kurs koga on njom zagovara, a trebalo bi da ga promoviraju ne samo svi misleći ljudi diljem planete Zemlje nego posebno i sadašnji i budući žitelji Europske unije.

Više na adresu recenzenata, a možda i korektora nego autora, treba uputiti primjedbu da su se u nevelikom broju bilježaka ispod osnovnog teksta potkrale greške u navođenju imena autora (knjiga ne sadrži popis izvora i literature): u bilješci 7. na str. 26. Seka Brkljača je navedena kao Brkljačić, na str. 29. u bilješci 11. Mužić Ivan kao Mužinić Ivo i druge.

Tomislav Išek